

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 4Cdo/186/2022
Identifikačné číslo spisu: 2318204483
Dátum vydania rozhodnutia: 28.02.2024
Meno a priezvisko: Mgr. Miroslav Šepták
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2024:2318204483.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Mgr. Miroslava Šeptáka a členov senátu JUDr. Ivana Rumanu a JUDr. Gabriely Klenkovej, PhD. v spore žalobcu F.. S. Č.M., narodeného XX. Q. XXXX, O. N. XXX, zastúpeného advokátkou JUDr. Janou Kocandovou, Bratislava, Jungmannova 8, proti žalovaným: 1/ F.. V. X., narodený X. Z., O. N. XXX/XXX, 2/ F.. N. X. V. S., narodená XX. O. XXXX, O. N. XXX/XXX, 3/ S. A., narodený XX. P. XXXX, N., Š. XXXX/XX, 4/ Q. I. V. G., narodená X. Z.Á. XXXX, O. N. XXX, všetci žalovaní zastúpení advokátkou JUDr. Evou Szikorovou, Šaľa, Hollého 1854/9, o neplatnosť kúpnej zmluvy, vedenom na Okresnom súde Galanta pod sp. zn. 8C/18/2018, o dovolaní žalovaných 1/ až 4/ proti rozsudku Krajského súdu v Trnave z 30. marca 2022 sp. zn. 24Co/77/2020, takto

rozhodol:

Dovolanie z a m i e t a.

Žalobcovi p r i z n á v a nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Trnave (ďalej len „odvolací súd“) napadnutým rozsudkom podľa § 388 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) zmenil zamietajúci rozsudok Okresného súdu Galanta (ďalej len „súd prvej inštancie“ resp. „prvoinštančný súd“) zo dňa 16. apríla 2020 č.k. 8C/18/2018-519 v spojení s opravným uznesením zo dňa 12. mája 2020 č. k. 8C/18/2018-525 tak, že určil, „...kúpnu zmluva uzatvorenú dňa 27. júla 2017 číslo vkladu I. XXXX/XX medzi predávajúcimi S. A.Š., narodeným XX. P. XXXX, G. Š. XXXX/XX, N., Q. I. V. G., narodenou X. Z. XXXX, bytom O. N. XXX a kupujúcimi F.. V. X., narodeným X. Z. XXXX, bytom O. N. XXX, F.. N. X. V. S., narodenou XX. O., bytom O. N. XXX, ohľadne prevodu predmetu kúpnej zmluvy zapísaného v LV č. XXX, XXXX, XXXX, XXX, XXX v príslušných spoluvlastníckych podieloch, katastrálne územie O. N., za neplatnú...“ (výrok I.); výrokom II. „...žalobcovi priznal voči žalovaným 1/ až 4/, ďalej aj žalovaní, nárok na náhradu trov konania pred súdom prvej inštancie a odvolacieho konania v plnom rozsahu“.

2. Súd prvej inštancie zamietajúci rozsudok v spojení s opravným uznesením odôvodnil právne aplikáciou ustanovení § 40a, § 140, § 588 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), § 1 ods. 2, § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej aj „zákon č. 140/2014 Z.z.“), § 224, § 255 ods. 1, 2, § 262 ods. 1, 2 CSP a skutkovo vychádzajúc zo zistení, že dňa 27. júla 2017 bola uzavretá kúpna zmluva, kde ako predávajúci vystupovali žalovaní 3/ a 4/ a kupujúcimi boli žalovaní 1/ a 2/. Rozhodnutím Okresného úradu Galanta, katastrálny odbor bol pod č. I. XXXX/XXXX povolený vklad vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam zapísaným na liste vlastníctva číslo: XXX v podiele XX/XXXXX, XX/XXXXX - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX, druh pozemku ovocný sad vo výmere 3670 m², na liste vlastníctva číslo: XXXX v podiele 972/1632960, 972/1632960 - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX, druh pozemku ovocný sad vo výmere 3228 m², na liste vlastníctva číslo: XXXX v podiele 972/1632960, 972/1632960 - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX, druh pozemku ovocný sad vo výmere 11259 m², na liste vlastníctva číslo: XXX v podiele 1/56, 1/42 - pozemok registra E KN parcelné číslo XXX/X, druh pozemku trvalý trávny porast vo výmere 773 m² - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX/X, druh pozemku ovocný sad vo výmere 651 m² - pozemok registra E KN parcelné číslo XXX/XXX, druh pozemku trvalý trávny porast vo výmere 100 m² - pozemok registra E KN parcelné číslo XXX/XXX, druh pozemku ovocný sad vo výmere 123 m², na liste vlastníctva číslo: XXX v podiele 1/42, 1/56, 1/42, 1/42 - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX/X, druh pozemku orná pôda vo výmere 7997 m² - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX/X, druh pozemku orná pôda vo výmere 5036 m² - pozemok registra E KN parcelné číslo XXXX/X, druh pozemku orná pôda vo výmere 1953 m² v prospech žalovaných 1/ a 2/ na základe uzavretej kúpnej zmluvy. Žalobca listom zo dňa 20. marca 2017 si u žalovaných 1/ a 2/ ako kupujúcich uplatnil predkupné právo z titulu kúpnych zmlúv I. XXXX/XX, I. XXXX/XX, I. XXXX/XX. V listine uviedol, že podľa ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka má predkupné právo a zo strany predávajúcich nebola naplnená povinnosť ponúknuť spoluvlastníkovi podiel na odkúpenie. Žalovaní 1/ a 2/ boli vyzvaní, aby v lehote 14 dní od prijatia výzvy sa vyjadrili, či je možná dohoda v tom zmysle, že mu budú odpredané spoluvlastnícke podiely predávajúcich z kúpnych zmlúv za kúpnu cenu, za ktorú ju nadobudli. V prípade negatívneho vyjadrenia uplatní žalobu na príslušnom súde o relatívnu neplatnosť právneho úkonu.

2.1. Po vykonanom dokazovaní a zistení skutkového stavu súd prvej inštancie žalobu zamietol vecne argumentujúc tým, že určovacia žaloba nie je správny procesný prostriedok na ochranu práv žalobcu, nakoľko tým sa jeho postavenie nijako nezlepší, zákonite by po takejto žalobe musela byť podaná žaloba na plnenie, a preto možno konštatovať, že žalobca nemá naliehavý právny záujem na určovacej žalobe. Žalovaní 1/ a 2/ mali oprávnenie za zákonom stanovených podmienok nadobudnúť vlastníctvo k nehnuteľnostiam. Žalovaná 2/ je daňovníkom podľa § 5 a 6 zákona č. 582/ 2004 Z. z. podniká v obci Dolná Streda v poľnohospodárskej výrobe od roku 1996, osvedčenie o zápise do evidencie súkromne hospodáriacich roľníkov bolo vykonané dňa 16. januára 2007, takže spĺňa podmienky podľa § 4 ods. 1 písm. a) zákona č. 140/2014 Z. z. pri všetkých nehnuteľnostiach, ktoré boli predmetom prevodu a F.. S. Č. bol zapísaný do evidencie SHR dňa 29. októbra 2018. Žalovaní 1/ a 2/ v čase, keď na nich boli prevádzané nehnuteľnosti kúpnu zmluvou, boli podielovými spoluvlastníkmi nehnuteľností zapísaných na LV č. XXX, XXXX, XXXX katastrálne územie O. N., čiže spĺňali aj podmienky ustanovenia § 4 ods. 1 písm. b) zákona č. 140/2014 Z. z.

3. Odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia uviedol, že predmetom konania bol nárok žalobcu na určenie neplatnosti kúpnej zmluvy uzatvorenej dňa 27. júla 2017 medzi žalovanými 3/, a 4/ ako predávajúcimi a žalovanými 1/ a 2/ ako kupujúcimi, predmetom ktorej bol prevod nehnuteľností v katastrálnom území O. N. zapísaných v Liste vlastníctva č. XXX, XXXX, XXXX, XXX, XXX v príslušných spoluvlastníckych podieloch, ktorej vklad vlastníckeho práva bol povolený pod č. I. XXXX/XX rozhodnutím Okresného úradu Galanta, katastrálneho odboru dňa 14. augusta 2017. Vzhľadom na rozsah a dôvody odvolania žalobcu bolo predmetom odvolacieho konania posúdiť, či boli splnené procesné podmienky, či v konaní pred súdom prvej inštancie došlo k porušeniu práva na spravodlivý súdny proces, či konanie má inú vadu, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo

veci, či súd prvej inštancie vykonal všetky navrhnuté dôkazy, potrebné na zistenie rozhodujúcich skutočností, či zistený skutkový stav neobstojí, pretože sú prípustné ďalšie prostriedky procesnej obrany alebo procesného útoku, ktoré neboli uplatnené, či súd prvej inštancie na základe vykonaných dôkazov dospel k správny skutkovým zisteniam a či právne správne vec posúdil.

3.1. Pokiaľ ide o odvolaciu námietku žalobcu, že mu prvoinštančný súd znemožnil uskutočniť všetky jemu patriace procesné práva tým, že vzhľadom na epidemiologickú situáciu a karanténne opatrenia nevyhovel jeho žiadosti o odročenie pojednávania nariadeného na deň 16. apríla 2020 a vo veci rozhodol napadnutým rozsudkom, túto odvolací súd považoval za opodstatnenú. Uviedol, že v preskúvanom prípade súd prvej inštancie nariadil a uskutočnil pojednávanie, na ktorom rozhodol rozsudkom vo veci samej, na deň 16. apríla 2020, teda v čase trvania núdzového stavu vyhláseného na území Slovenskej republiky. Z obsahu napadnutého rozsudku nebola zrejماً úvaha zákonného sudcu, prečo pojednávanie považoval za tzv. nevyhnutné minimum, ktoré bolo potrebné vykonať, resp. v čom hrozila nenávratná škoda alebo iný vážny neodvratný následok pre prípad, že by sa pojednávanie neuskutočnilo, resp. ani odvolací súd nezistil žiaden takýto dôvod pre uskutočnenie pojednávania vo veci. Strany a ich právni zástupcovia mali nepochybne dôvod sa domnievať, že pojednávanie nariadené na deň 16. apríla 2020 sa neuskutočnilo z dôvodu pretrvávania núdzového stavu vyhláseného na území Slovenskej republiky a ich neúčast' na nariadenom pojednávaní tak bola ospravedliteľná. Odvolací súd preto konštatoval, že obsah spisu nedáva žiaden podklad, ktorý by umožňoval prijať záver, že uskutočnenie pojednávania pred súdom prvej inštancie dňa 16. apríla 2020 bez účasti strán, resp. ich právnych zástupcov, by bolo vzhľadom na vyššie uvedené okolnosti opodstatnené. Vzhľadom na vyššie uvedené pochybenie prvoinštančného súdu v procesnom postupe, odvolací súd v súlade s ustanovením § 390 CSP a najmä s právom na spravodlivý proces zaručeným Čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v ktorom je implikované právo na súdnu ochranu zaručené Čl. 46 ods. 1 a nasl. Ústavy Slovenskej republiky, nariadil pojednávanie na prejednanie odvolania a vykonal dokazovanie vo veci výsluchom žalobcu a oboznámením s obsahom predložených listín (bližšie vid' bod 26 napadnutého rozsudku).

3.2. Zo skutkových zistení v prejednávanej veci vyplynulo, že dňa 27. júla 2017 uzavreli žalovaní 3/ a 4/ ako predávajúci a žalovaní 1/ a 2/ ako kupujúci kúpnu zmluvu k nehnuteľnostiam v katastrálnom území O. N., zapísaným v Liste vlastníctva č. XXX v príslušných spoluvlastníckych podieloch. Vklad vlastníckeho práva k predmetným nehnuteľnostiam v prospech žalovaných 1/ a 2/ bol povolený pod číslom vkladu V XXXX/XXXX rozhodnutím Okresného úradu Galanta, katastrálneho odboru dňa 14. augusta 2017. Ku dňu uzatvorenia spornej kúpnej zmluvy bol podielovým spoluvlastníkom predmetných nehnuteľností aj žalobca. Žalovaní 3/ a 4/ pred uzavretím spornej kúpnej zmluvy neponúkli žalobcovi svoje spoluvlastnícke podiely na predmetných nehnuteľnostiach na kúpu. Žalobca preto listom zo dňa 20. marca 2017 žalovaných 1/ a 2/ vyzval, aby sa v lehote 14 dní od prijatia výzvy vyjadrili, či je možné (mimo iného) usporiadať predmet kúpnej zmluvy I. XXXX/XXXX tak, že mu budú odpredané spoluvlastnícke podiely predávajúcich z kúpnej zmluvy v Listoch vlastníctva č. XXX, XXXX, XXXX, XXX za kúpnu cenu, ktorou ich nadobudli. Žalovaná 2/ je od 16. januára 2007 zapísaná do evidencie samostatne hospodáriaceho roľníka, podniká v poľnohospodárskej výrobe od roku 2006 v meste Sereď a od roku 1996 v obci Dolná Streda. Žalobca je od 29. októbra 2018 zapísaný do evidencie samostatne hospodáriaceho roľníka.

3.3. Čo sa týka vytykaného pochybenia v procesnom postupe súdu prvej inštancie tým, že nerozhodol o zmene žaloby žalobcu, odvolací súd uviedol, že podstata tejto odvolacej argumentácie žalobcu spočíva v jeho nesúlase s uznesením súdu prvej inštancie, ktorým nepripustil rozšírenie žaloby. Odvolací súd ale po oboznámení sa s obsahom spisu, resp. s uznesením súdu prvej inštancie o zamietnutí návrhu žalobcu na zmeny žaloby, nedospel k záveru, že by toto uznesenie bolo svojvoľné, nezákonné a arbitrárne a naopak označil ho za náležité vzhľadom na hospodárnosť konania. Táto odvolacia argumentácia žalobcu tak bola neopodstatnená.

3.4. Pokiaľ ide o vec samú rozborom príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka týkajúcich sa inštitútu predkupného práva a ustanovenia § 137 písm. d) CSP odvolací súd dospel k záveru, že žalobca

sa podanou žalobou domáhal určenia neplatnosti kúpnej zmluvy k nehnuteľnostiam, čo je celkom zrejme žaloba spadajúca pod ustanovenie § 137 písm. d) CSP. Civilný sporový poriadok účinný od 1. júla 2016 (na rozdiel od Občianskeho súdneho poriadku v znení účinnom do 30. júna 2016) žalobu o určenie právnej skutočnosti (ktorou je aj žaloba o určenie neplatnosti právneho úkonu) pripúšťa len vtedy, ak určenie právnej skutočnosti vyplýva z osobitného predpisu. V niektorých prípadoch hmotné právo (osobitný predpis) pripúšťa žaloby na určenie právnej skutočnosti, ktorou je neplatnosť (prípadne neúčinnosť) právneho úkonu alebo neplatnosť konania, ktoré je „podobné“ právnomu úkonu (dražba, rozhodnutie valného zhromaždenia). Zmluvy a iné právne úkony, ich existencia, platnosť či neplatnosť sú právnymi skutočnosťami (§ 2 ods. 1 Občianskeho zákonníka). Civilný sporový poriadok vychádza zo zásady, že sa má určiť aktuálny právny stav. Preto pre výnimky podľa ustanovenia § 137 písm. d) CSP je spoločné to, že priamo osobitný právny predpis, resp. právna norma, vo svojej dikcii priznáva oprávnenej osobe právo domáhať sa na súde určenia tejto právnej skutočnosti. Žalobný návrh znejúci na určenie právnej skutočnosti, ktorý nevyplýva z osobitného právneho predpisu, je potrebné považovať za vadný. Odvolací súd sa nestotožnil so zužujúcim výkladom ustanovenia § 137 písm. d) CSP, prezentovaným žalovanými, t. j. že oprávnenie domáhať sa určenia právnej skutočnosti (teda aj určenia neplatnosti zmluvy) musí byť v osobitnom právnom predpise výslovne (expressis verbis) vymedzené ako oprávnenie podať žalobu o neplatnosť určitého právneho úkonu/zmluvy. Osobitným právnym predpisom, z ktorého vyplýva oprávnenie žalobcu domáhať sa určenia neplatnosti kúpnej zmluvy (právnej skutočnosti) je ustanovenie § 40a Občianskeho zákonníka, v hmotnoprávnej rovine daného prípadu v spojení s ustanovením § 140 Občianskeho zákonníka (viď uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 10Co/211/2019 z 15. októbra 2019, uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 9Co/201/2018 z 28. februára 2019, uznesenie Krajského súdu v Trnave sp. zn. 10Co/35/2019 z 30. apríla 2020, uznesenie krajského súdu v Trnave sp. zn. 10Co/26/2020 z 30. júna 2021). Tvrdenia žalobcu o danosti naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení právnej skutočnosti odvolací súd označil za nedôvodné. Právna úprava nepripúšťa rozhodovať o určení právnej skutočnosti za podmienky danosti naliehavého právneho záujmu, ten je pri rozhodovaní o určovaní právnej skutočnosti právne irelevantný. Vychádzajúc zo skutkových zistení tak, ako sú uvedené v bode 3.2. tohto rozhodnutia vyplynulo, že žalovaní 3/ a 4/ ako podieloví spoluvlastníci nehnuteľností, ktoré boli predmetom kúpnej zmluvy zo dňa 27. júla 2017, previedli svoje spoluvlastnícke podiely na žalovaných 1/ a 2/, pričom urobili tak bez toho, aby pred tým písomne ponúkli svoj podiel na predaj žalobcovi ako ďalšiemu podielovému spoluvlastníkovi predmetných nehnuteľností, čím došlo v danom prípade došlo k porušeniu zákonného predkupného práva žalobcu vyplývajúceho z ustanovenia § 140 Občianskeho zákonníka. Žalobca sa dovolal neplatnosti kúpnej zmluvy podaním žaloby v súdenom spore voči všetkým účastníkom právneho úkonu (tak predávajúcim, ako aj kupujúcim), pričom dovolanie sa neplatnosti žalobou sa stalo perfektným vo chvíli jej doručenia žalovaným. Z uvedených dôvodov tak bola podľa odvolacieho súdu požiadavka žalobcu na určenie neplatnosti spornej kúpnej zmluvy opodstatnená, a preto bolo potrebné rozsudok súdu prvej inštancie v spojení s opravným uznesením zmeniť a žalobe o určenie neplatnosti právneho úkonu vyhovieť v celom rozsahu.

3.5. Žalovaní vo vzťahu k žiadanému vysloveniu neplatnosti právneho úkonu opakovane v rámci procesnej obrany dôvodili neporušením predkupného práva žalobcu, pretože žalovaní 1/ a 2/ v čase uzavretia kúpnej zmluvy spĺňali dva definičné znaky oprávneného nadobúdateľa uvedené v zákone č. 140/2014 Z. z., pričom táto špeciálna právna norma všeobecnú normu vylučovala. Tiež súd prvej inštancie podľa odôvodnenia napadnutého rozsudku v prejednávanej veci opäť aplikoval i ustanovenie § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. K predmetným argumentom žalovaných odvolací súd poukázal na dôvody svojho predchádzajúceho zrušujúceho uznesenia. Túto obranu žalovaných označil za neopodstatnenú. Bližšie uviedol, že dňa 14. novembra 2018 Ústavný súd Slovenskej republiky vyhlásil nález sp. zn. PL. ÚS 20/2014, podľa ktorého ustanovenia čl. 1, § 4, § 5 a § 6 zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie sú v súlade s čl. 1 od. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky. Ustanovenie právneho predpisu, ktoré nie je v súlade s ústavou, stráca účinnosť dňom uverejnenia nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (čl. 125 ods. 3, ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky). Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. novembra 2018 sp. zn. PL. ÚS 20/2014 bol zverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky dňa 11. februára 2019. V čase

rozhodovania súdu prvej inštancie napadnutým rozsudkom v spojení s opravným uznesením nebolo už ustanovenie § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov účinné. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky treba vnímať tak, že ním bol vyhlásený od počiatku existujúci nesúlad napadnutého ustanovenia právneho predpisu s Ústavou Slovenskej republiky. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky okrem toho, že je právnym dôvodom neúčinnosti nesúladného ustanovenia právneho predpisu (od publikovania nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky), predstavuje tiež interpretáciu dotknutých ustanovení Ústavy Slovenskej republiky (v tomto prípade čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) v tom zmysle, že ich treba vykladať inak, než ich vyložil zákonodarca pri prijímaní nesúladného ustanovenia právneho predpisu (v tomto prípade to znamená, že postup pri prevode vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku definovaný v ustanovení § 4 uvedeného zákona je v rozpore s týmito článkami Ústavy Slovenskej republiky). Súdy sú pri rozhodovaní viazané nielen zákonom, ale aj ústavou (čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky). Teda aplikácia ustanovenia § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v preskúvanom prípade, by predstavovala nezákonný postup súdu a v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky. Takýto protizákonný a protiústavný postup predstavuje porušenie práv strán na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Aplikácia protiústavného ustanovenia § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. je neprípustná. Pokiaľ žalovaní argumentovali tým, že prevod pozemkov sa uskutočnil v súlade s v tom čase platnou a účinnou právnou úpravou, odvolací súd im dal do pozornosti uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 11. októbra 2006 sp. zn. PLz. ÚS 1/2006 (zjednocujúce stanovisko pléna), kde bola riešená otázka okamihu hmotnoprávnych účinkov nálezu ústavného súdu a kde ústavný súd okrem iného konštatoval, že hmotnoprávne účinky nálezu vo vzťahu ku konaniam, ktoré ešte neboli právoplatne skončené, nastávajú ex tunc, teda na ustanovenie zákona, ktoré bolo v nesúlade s ústavou, sa hľadí, akoby nebolo nikdy súčasťou právneho poriadku.

3.6. Pokiaľ žalovaní vo vzťahu k žiadanému vysloveniu neplatnosti právneho úkonu dôvodili tiež tým, že sú oprávnení nadobúdatelia z titulu spoluvlastníctva odvolací súd uviedol, že povinnosť predávajúcich ponúknuť na kúpu svoj spoluvlastnícky podiel ostatným spoluvlastníkom sa vzťahuje nielen v prípade prevodu na tretie osoby, ale aj v prípade prevodu na niektorého zo stávajúcich spoluvlastníkov. Na žalobcom v odvolacom konaní predložené Čestné vyhlásenie zo dňa 25. mája 2020 a Osvedčenie o dedičstve zo dňa 22. septembra 2014 sp. zn. 12D/46/2014 odvolací súd neprihliadol podľa § 366 písm. d) CSP s odôvodnením, že sa jedná o nové dôkazy, ktoré neboli uplatnené v konaní pred súdom prvej inštancie, pričom žalobca si nesplnil svoju povinnosťou preukázať, že nové prostriedky procesného útoku a procesnej obrany nemohol v doterajšom priebehu konania použiť bez svojej viny. Osvedčenie o dedičstve navyše predložil žalobca po uplynutí lehoty na podanie odvolania, pričom podľa ustanovenia § 365 ods. 3 CSP odvolacie dôvody a dôkazy na ich preukázanie možno meniť a dopĺňať len do uplynutia lehoty na podanie odvolania.

4. Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu žalovaní 1/ až 4/ (ďalej aj „dovolatelia“) podali dovolanie, prípustnosť ktorého odôvodňovali ustanovením § 420 písm. f) CSP. Konkrétne namietali nedostatočné odôvodnenie, nepreskúmateľnosť rozsudku odvolacieho súdu, nezodpovedanie ich kľúčovej argumentácie - aký je vzťah medzi všeobecnou (Občiansky zákonník) a špeciálnou normou (zák. č. 140/2014 Z.z.); či vôbec vznikla ponuková povinnosť na strane prevádzajúcich z titulu predkupného práva podľa § 140 Občianskeho zákonníka. Ďalej nezodpovedanie námietky neprípustnosti kumulácie rôznych nárokov obideného spoluvlastníka (ak súd dospel k záveru o existencii ponukovej povinnosti) a vykonanie voľby v prospech iného nároku ako toho, ktorý bol žalobou uplatnený. Ako ďalšie dovolacie dôvody žalovaní uviedli ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP a § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Namietaný odklon od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu videli s poukazom na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo 30/2018, sp. zn. 4Cdo 17/2019 a sp. zn. 9Cdo 7/2021. V súvislosti s namietaným odklonom formulovali otázku či „Je žaloba o neplatnosť zmluvy k nehnuteľnostiam, ktorú podal spoluvlastník, ktorého predkupné právo podľa § 140 Občianskeho zákonníka bolo porušené, takou žalobou, ktorej podanie spadá pod ustanovenie § 137 písm. d) CSP? Je § 40a Občianskeho zákonníka osobitným právnym predpisom, z ktorého vyplýva možnosť žalovať

určenie právnej skutočnosti?“ Otázku, ktorá nebola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu riešená (§ 421 ods. 1 písm. b) CSP) formulovali nasledovne: „...je vyslovenie protiústavnosti právnej normy, menovite § 4 zákona č. 140/2014 Z.z. o nadobúdaní vlastníckeho práva k poľnohospodárskym pozemkom, nálezom Ústavného súdu (č. PL ÚS 20/2014) dôvodom na vyslovenie neplatnosti právneho úkonu, ak tento bol uzavretý a nadobudol aj vecnoprávne účinky vkladom vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností za platnosti a účinnosti neskôr zrušenej právnej normy, pokiaľ na uzatvorenie zmluvy boli splnené zákonné podmienky podľa § 4 zákona (ktorý bol neskôr vyslovený za protiústavný)? Má nález Ústavného súdu o vyslovení protiústavnosti právnej normy účinky v začatom a neskončenom súdnom konaní ex tunc vždy alebo ich má iba v začatých a neskončených konaniach o žalobách na plnenie?“ Z uvedených dôvodov žalovaní Najvyšší súd Slovenskej republiky žiadali, aby napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

5. Žalobca v podanom vyjadrení k dovolaniu žalovaných uviedol, že v skutkových a právnych záveroch napadnutého rozsudku, teda aj aplikácie a interpretácie ustanovení Občianskeho zákonníka, právnych noriem týkajúcich sa predkupného práva spoluvlastníka a tiež aplikácie a interpretácie ustanovenia § 137 písm. d) CSP, nevidí žiadne pochybenie. Žiadal, aby Najvyšší súd Slovenskej republiky dovolanie žalobcov zamietol podľa § 448 CSP ako nedôvodné a žalobcovi priznal aj náhradu trov dovolacieho konania.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) strana zastúpená v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorej neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), s nariadením termínu verejného vyhlásenia rozhodnutia (§ 438 ods. 1 v spojení s § 219 ods. 1 a 3 CSP) skúmal, či sú dané procesné predpoklady pre uskutočnenie meritórneho dovolacieho prieskumu napadnutého rozhodnutia a konania, ktoré mu predchádzalo a dospel k záveru, že dovolanie žalovaných je síce procesne prípustné, ale nie je dôvodné a preto ho zamietol (§ 448 CSP).

7. Právo na prístup k dovolaciemu súdu nie je absolútne. Dovolanie je mimoriadny opravný prostriedok a tejto jeho mimoriadnej povahe zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti, prísne regulovanej Civilným sporovým poriadkom. Z ustanovenia § 419 CSP vyplýva, že proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je dovolanie prípustné, len ak to zákon pripúšťa, pričom prípady, v ktorých je dovolanie proti rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním.

8. Podľa § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

9. Podľa § 421 ods. 1 CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

10. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

11. Dovolanie prípustné podľa § 421 CSP možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP).

12. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). Dovolacím dôvodom je nesprávnosť vytýkaná v dovolaní (porovnaj § 428 CSP). Pokiaľ nemá dovolanie vykazovať nedostatky, ktoré v konečnom dôsledku vedú k jeho odmietnutiu podľa § 447 písm. f) CSP, je (procesnou) povinnosťou dovolateľa vysvetliť v dovolaní zákonu zodpovedajúcim spôsobom, z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania a v dovolaní náležite vymedziť dovolací dôvod (§ 420 CSP alebo § 421 CSP v spojení s § 431 ods. 1 CSP a § 432 ods. 1 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom.

Dovolanie podľa § 420 písm. f) CSP

13. Žalovaní v prvom rade vyvodzujú prípustnosť svojho dovolania z ustanovenia § 420 písm. f) CSP namietali, že odvolací súd sa nevysporiadal riadne s ich odvolacou argumentáciou v dôsledku čoho je napadnuté rozhodnutie nedostatočne odôvodnené, nepreskúmateľné (bližšie viď bod 4 tohto rozhodnutia).

14. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky (I. ÚS 26/94), v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi a pri aplikácii ústavných princípov. Pod porušením práva na spravodlivý proces (vo všeobecnosti) treba rozumieť taký postup súdu, ktorým sa účastníkom konania znemožní realizácia tých procesných práv, ktoré im právna úprava priznáva za účelom zabezpečenia spravodlivej ochrany ich práv a právom chránených záujmov.

15. Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán (avšak) s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie vo veci (I. ÚS 46/05). Z uvedeného potom vyplýva, že k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP môže dôjsť aj nepreskúmateľnosťou napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu (porov. I. ÚS 105/06, III. ÚS 330/2013, či 4 Cdo 3/2019, 8 Cdo 152/2018, bod 26, 5 Cdo 57/2019, bod 9, 10) alebo prekvapivosťou rozhodnutia vtedy, keď odvolací súd vydá rozhodnutie, ktoré nebolo možné na základe zisteného skutkového stavu veci predvídať, čím bola účastníkovi odňatá možnosť právne a skutkovo argumentovať vo vzťahu k otázke, ktorá sa s ohľadom na právny názor odvolacieho súdu javila ako významná pre jeho rozhodnutie, či rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod.).

16. Najvyšší súd vo svojich rozhodnutiach opakovane uviedol, že z hľadiska prípustnosti dovolania v zmysle § 420 písm. f) CSP nie je významný subjektívny názor dovolateľa tvrdiaceho, že sa súd dopustil vady zmätočnosti v zmysle tohto ustanovenia; rozhodujúce je výlučne zistenie (záver) dovolacieho súdu, že k tejto procesnej vade skutočne došlo (viď 3 Cdo 41/2017, 3 Cdo 214/2017, 8 Cdo 5/2017, 8 Cdo 73/2017). So zreteľom na to pristúpil aj v danom prípade k posúdeniu opodstatnenosti argumentácie dovolateľov, že procesne nesprávnym postupom súdov bolo zasiahnuté do ich práva na spravodlivý proces.

17. Dovolací súd zdôrazňuje, že pri posudzovaní splnenia požiadaviek na riadne odôvodnenie rozhodnutia, správnosť právnych záverov, ku ktorým súdy dospeli, nie je právne relevantná, lebo prípadne nesprávne právne posúdenie veci prípustnosť dovolania nezakladá. Ako vyplýva aj z judikatúry ústavného súdu, iba skutočnosť, že dovolateľ sa s právnym názorom všeobecného súdu nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti rozhodnutia odvolacieho súdu

(napr. I. ÚS 188/06).

18. V posudzovanom prípade obsah spisu nedáva podklad pre záver, že odvolací súd svoje rozhodnutie odôvodnil spôsobom, ktorým by založil procesnú vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP. V odôvodnení svojho rozhodnutia odvolací súd popísal obsah podstatných skutkových tvrdení strán a dôkazov vykonaných v konaní, uviedol, z ktorých dôkazov vychádzal a ako ich vyhodnotil, zároveň citoval ustanovenia, ktoré aplikoval a z ktorých vyvodil svoje právne závery. Odôvodnenie odvolacieho súdu sa vyporiadava so všetkými podstatnými rozhodujúcimi skutočnosťami. Jeho myšlienkový postup je v odôvodnení dostatočne vysvetlený nielen poukazom na všetky rozhodujúce skutočnosti zistené vykonaným dokazovaním, ale tiež s poukazom na právne závery, ktoré prijal.

19. Odôvodnenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu má podľa názoru dovolacieho súdu všetky zákonom vyžadované náležitosti v zmysle ustanovenia § 393 CSP.

V reakcii na dovolacie argumenty žalovaných dovolací súd uvádza, že za procesnú vadu konania podľa § 420 písm. f) CSP nemožno považovať to, že odvolací súd svoje rozhodnutie neodôvodnil podľa predstáv dovolateľa, ale len to, že ho neodôvodnil objektívne uspokojivým spôsobom, čo nie je tento prípad. Žalovaní preto neopodstatnene namietali, že im odvolací súd nedostatočným a nepresvedčivým odôvodnením rozhodnutia znemožnil, aby uskutočňovali im patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

Neopodstatnená je dovolacia námietka žalovaných, ktorú označili za kľúčovú pre posúdenie danej veci, a síce otázka vzťahu medzi všeobecnou (Občiansky zákonník) a špeciálnou normou (zákonom č. 140/2014 Z.z.), ktorú odvolací súd „nezodpovedal“. V uvedenom smere žalovaným dovolací súd dáva do pozornosti bod 53 a 54 rozsudku odvolacieho súdu, v ktorom sa podrobne a zrozumiteľne k predmetnej otázke vyjadril. Podstata nesprávnosti odvolaním napadnutého rozsudku prvoinštančného súdu spočívala v zásade v tom, že súd prvej inštancie v spore aplikoval ustanovenie § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z., ktoré už v čase vyhlásenia jeho rozhodnutia nebolo účinné. Odvolací súd v podrobnostiach poukázal a zopakoval svoje už skôr vyslovené právne názory a síce, že „...ustanovenie právneho predpisu, ktoré nie je v súlade s ústavou, stráca účinnosť dňom uverejnenia nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (čl. 125 ods. 3, ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky). Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 20/2014 zo dňa 14. novembra 2018 bol zverejnený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky dňa 11. februára 2019 (súd prvej inštancie rozhodol dňa 16. apríla 2020 - pozn. dovolacieho súdu). ... Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky treba vnímať tak, že ním bol vyhlásený od počiatku existujúci nesúlad napadnutého ustanovenia právneho predpisu s Ústavou Slovenskej republiky. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky okrem toho, že je právnym dôvodom neúčinnosti nesúladného ustanovenia právneho predpisu (od publikovania nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky), predstavuje tiež interpretáciu dotknutých ustanovení Ústavy Slovenskej republiky (v tomto prípade čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky) v tom zmysle, že ich treba vykladať inak, než ich vyložil zákonodarca pri prijímaní nesúladného ustanovenia právneho predpisu (v tomto prípade to znamená, že postup pri prevode vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku definovaný v ustanovení § 4 uvedeného zákona je v rozpore s týmito článkami Ústavy Slovenskej republiky). Súdny sú pri rozhodovaní viazaný nielen zákonom, ale aj ústavou (čl. 144 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky). Teda aplikácia ustanovenia § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v preskúvanom prípade, by predstavovala nezákonný postup súdu a v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky. Takýto protizákonný a protiústavný postup predstavuje porušenie práv strán na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Aplikácia protiústavného ustanovenia ustanovenie § 4 ods. 1 písm. a), b) zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov je neprípustná...“ Pokiaľ žalovaní argumentovali, že prevod pozemkov sa uskutočnil v súlade s v tom čase platnou a účinnou právnou úpravou, odvolací súd im dal do pozornosti uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 11. októbra 2006 sp. zn. PLz. ÚS 1/2006 (zjednocujúce stanovisko pléna), kde bola riešená otázka „okamihu hmotnoprávných účinkov nálezu ústavného súdu“ a kde ústavný súd okrem iného konštatoval, že hmotnoprávne účinky nálezu vo vzťahu ku konaniam, ktoré ešte neboli právoplatne skončené, nastávajú ex tunc, teda na ustanovenie zákona, ktoré bolo v nesúlade s ústavou, sa hľadí,

akoby nebolo nikdy súčasťou právneho poriadku. Pokiaľ žalovaní v rámci procesnej obrany dôvodili aj tým, že sú oprávnení nadobúdatelia z titulu spoluvlastníctva (teda či vôbec vznikla ponuková povinnosť na strane prevádzajúcich z titulu predkupného práva podľa § 140 Občianskeho zákonníka) odvolací súd na ich námietky v bode 55 napadnutého rozsudku reagoval tým, „že povinnosť predávajúcich ponúknuť na kúpu svoj spoluvlastnícky podiel ostatným spoluvlastníkom sa vzťahuje nielen v prípade prevodu na tretie osoby, ale aj v prípade prevodu na niektorého zo stávajúcich spoluvlastníkov. Argumentácia žalovaných, že sú oprávnení nadobúdatelia z titulu spoluvlastníctva bola preto rovnako nenáležitá“.

S poukazom na uvedené dovolací súd v súvislosti so zisťovaním procesnej vady konania podľa § 420 písm. f) CSP záverom konštatuje, že v danom prípade odvolací súd jasným, zrozumiteľným a presvedčivým spôsobom vysvetlil, prečo považoval odvolanie žalobcu za dôvodné, dôsledne sa zaoberal so všetkými námietkami, ktoré boli vo veci vznesené vrátane tých, na ktoré poukazovali žalovaní v priebehu sporu.

19.1. Dovolací súd tiež opakovane zdôrazňuje, že pri posudzovaní splnenia požiadaviek na riadne odôvodnenie rozhodnutia z hľadiska namietanej zmatečnej vady v zmysle § 420 písm. f) CSP, správnosť právnych záverov (ktoré žalovaní tiež podrobili kritike), ku ktorým odvolací súd dospel, nie je relevantná, lebo prípadné nesprávne právne posúdenie prípustnosť dovolania podľa ustanovenia § 420 písm. f) CSP nezakladá. Ako vyplýva aj z judikatúry ústavného súdu, iba skutočnosť, že dovolateľ sa s právnym názorom odvolacieho súdu nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti jeho rozhodnutia (napr. I. ÚS 188/06).

Dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. a) a b) CSP

20. Žalovaní ďalej vyvodzovali prípustnosť svojho dovolania tiež z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a) CSP, t. j., že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu. Z obsahu dovolania je zrejmé, že žalovaní považujú ako nesprávne právne posúdenú otázku, či „Je žaloba o neplatnosť zmluvy k nehnuteľnostiam, ktorú podal spoluvlastník, ktorého predkupné právo podľa § 140 Občianskeho zákonníka bolo porušené, takou žalobou, ktorej podanie spadá pod ustanovenie § 137 písm. d) CSP? Je § 40a Občianskeho zákonníka osobitným právnym predpisom, z ktorého vyplýva možnosť žalovať určenie právnej skutočnosti?“. V súvislosti s namietaným odklonom žalovaní poukázali na rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 6Cdo 30/2018, sp. zn. 4Cdo 17/2019 a sp. zn. 9Cdo 7/2021.

21. Pre procesnú situáciu, v ktorej § 421 ods. 1 písm. a) CSP pripúšťa dovolanie, má mimoriadny význam obsah pojmu „právna otázka“ a to, ako dovolateľ túto otázku zadefinuje a špecifikuje v dovolaní. Otázkou relevantnou z hľadiska citovaného zákonného ustanovenia môže byť pritom len otázka právna (teda v žiadnom prípade nie skutková otázka). Zo zákonodarcom zvolenej formulácie tohto ustanovenia vyplýva, že môže ísť tak o otázku hmotnoprávnu (ktorá sa odvíja od interpretácie napríklad Občianskeho zákonníka, Obchodného zákonníka, Zákonníka práce, Zákona o rodine), ako aj o otázku procesnoprávnu (ktorej riešenie záviselo na aplikácii a interpretácii procesných ustanovení).

21.1. Dôvod prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP predpokladá, že právnu otázku kľúčovú pre rozhodnutie vo veci samej dovolací súd dosiaľ neriešil a je tu daná potreba, aby dovolací súd ako najvyššia súdna autorita túto otázku vyriešil. Právna úprava účinná od 1. júla 2016 dáva dovolaciemu súdu právomoc rozhodnúť o tom, či ide o otázku zásadného právneho významu, ktorá nebola dosiaľ riešená. Základným predpokladom prípustnosti dovolania je, že dovolací súd vo svojej rozhodovacej činnosti doposiaľ neposudzoval právnu otázku nastolenú dovolateľom (t. j. právne posúdenie veci odvolacím súdom, s ktorým dovolateľ nesúhlasí). Ak dovolateľ vyvodzuje prípustnosť dovolania z § 421 CSP, má viazanosť dovolacieho súdu dovolacími dôvodmi (§ 440 CSP) kľúčový význam v tom zmysle, že posúdenie prípustnosti dovolania závisí od toho, ako dovolateľ sám vysvetlí (konkretizuje a náležite doloží), že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia dovolateľom označenej právnej otázky a že ide o prípad, na ktorý sa vzťahuje toto ustanovenie.

22. Pre právnu otázku, ktorú má na mysli § 421 ods. 1 písm. a) CSP je charakteristický „odklon“ jej riešenia, ktorý zvolil odvolací súd, od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu. Ide tu teda o

situáciu, v ktorej sa už rozhodovanie senátov dovolacieho súdu ustálilo na určitom riešení právnej otázky, odvolací súd sa však svojím rozhodnutím odklonil od „ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu“.

23. V zmysle judikátu R 71/2018 patria do pojmu ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu predovšetkým stanoviská alebo rozhodnutia najvyššieho súdu publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Jeho súčasťou je tiež prax vyjadrená opakovane vo viacerých nepublikovaných rozhodnutiach najvyššieho súdu, alebo dokonca aj v jednotlivom, dosiaľ nepublikovanom rozhodnutí, pokiaľ niektoré neskôr vydané (nepublikované) rozhodnutia najvyššieho súdu názory obsiahnuté v skoršom rozhodnutí nespochybnili.

23.1. S prihliadnutím na čl. 3 CSP do pojmu ustálená rozhodovacia prax dovolacieho súdu treba zahrnúť aj rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva, prípadne Súdneho dvora Európskej únie. Rozhodnutia súdov iných štátov, a teda ani rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky a Najvyššieho súdu Českej republiky pod tento pojem nespádajú (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 31. októbra 2017 sp. zn. 6 Cdo 129/2017). Judikatúra ústavného súdu dotvára precedenčnú záväznosť ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu v tom zmysle, že potvrdzuje ústavnú súladnosť dotknutej interpretácie a aplikácie právnej úpravy realizovanej najvyšším súdom. Podmienkou precedenčnej záväznosti toho-ktorého rozhodnutia nie je absolútna totožnosť so všetkými skutkovými okolnosťami prejednávanej veci. Predpokladom precedenčnej záväznosti je podobnosť týkajúca sa relevantných, ťažiskových okolností prejednávanej veci. Pokiaľ teda ústavný súd vyslovil názor na riešenie tej-ktorej otázky ako jedna z najvyšších súdnych autorít (čl. 2 ods. 2 CSP), je potrebné aby odvolací súd k tejto skutočnosti pri rozhodovaní prihliadol.

24. Ešte pred posúdením samotného „právneho odklonu“ (§ 421 ods. 1 písm. a) CSP) treba uviesť, že správnosť súdmi riešených skutkových otázok nemôže byť v dovolacom konaní podrobená meritórnemu prieskumu, lebo odvolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil odvolací súd (§ 442 CSP); skutková okolnosť (t.j. skutková otázka, resp. riešenie skutkovej otázky) z hľadiska § 421 ods. 1 CSP je irelevantná.

25. Otázka relevantná v zmysle § 421 ods. 1 CSP musí byť procesnou stranou v dovolaní vymedzená jasným, určitým, zrozumiteľným spôsobom, ktorý umožňuje posúdiť prípustnosť (prípadne aj dôvodnosť) dovolania. Pokiaľ dovolateľ v dovolaní nevymedzí právnu otázku, odvolací súd nemôže svoje rozhodnutie založiť na domnienkach (predpokladoch) o tom, ktorú otázku mal dovolateľ na mysli; v opačnom prípade by jeho rozhodnutie mohlo minúť zákonom určený cieľ. V prípade absencie vymedzenia právnej otázky nemôže odvolací súd pristúpiť k posudzovaniu všetkých procesnoprávných a hmotnoprávných otázok, ktoré pred ním riešili prvoinštančný a odvolací súd; v opačnom prípade by uskutočnil procesne neprípustný bezbrehý dovolací prieskum priečiaci sa nielen (všeobecne) novej koncepcii právnej úpravy dovolania a dovolacieho konania zvolenej v Civilnom sporovom poriadku (napr. rozhodnutia dovolacieho súdu sp. zn. 1 Cdo 98/2017, 3 Cdo 94/2018, 4 Cdo 95/2017). Treba zdôrazniť, že úlohou dovolacieho súdu nie je vymedziť právnu otázku; zákonodarca túto povinnosť ukladá dovolateľovi.

26. V danom prípade žalovaní vymedzili právnu otázku (viď bod 20 tohto rozhodnutia), pri riešení ktorej sa mal odvolací súd odkloniť od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu, a to s poukazom na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/30/2018, sp. zn. 4Cdo/17/2019 a sp. zn. 9Cdo/7/2021.

27. V rozhodnutí zo dňa 18. decembra 2018 sp. zn. 6Cdo/30/2018 sa najvyšší súd zaoberal problematikou prípustnosti žalôb podľa § 137 CSP na konania začaté a neskončené pred dňom nadobudnutia účinnosti CSP, pričom dospel k záveru, že „...ak bola žaloba žalobcu o určenie neplatnosti právnych úkonov podaná na okresný súd za účinnosti Občianskeho súdneho poriadku konajúce súdy správne posudzovali podmienky procesnej prípustnosti takejto žaloby podľa Občianskeho súdneho poriadku (§ 470 ods. 2 veta prvá CSP)...“. Obdobné právne závery vyplývajú aj z ďalších dovolateľmi

označených rozhodnutí, a to sp. zn. 4Cdo/17/2019 v zmysle ktorého „...podľa novej právnej úpravy nie je možné žalovať neplatnosť právnych úkonov, ak to nevyplýva z osobitného predpisu. Táto právna úprava však nebola v čase rozhodovania súdu prvej inštancie účinná a konajúce sudy tak musia úkony strán sporu (§ 470 ods. 2 veta prvá CSP) posudzovať podľa účinkov a podmienok uvedených v O.s.p. v znení účinnom v čase ich uskutočnenia...“ a sp. zn. 9Cdo/7/2021 podľa ktorého „...súd musí úkony strán sporu (§ 470 ods. 2 U.) posudzovať podľa účinkov a podmienok uvedených v O.s.p. v znení účinnom v čase ich uskutočnenia. Bolo preto potrebné osvedčiť naliehavý právny záujem výlučne vo vzťahu k pôvodne predvídanému postupu v § 80 písm. c/ O.s.p. <...“ Závery predmetných rozhodnutí však na preskúmanú vec nedopadajú vzhľadom na ich skutkovú a právnu odlišnosť. V danom prípade bola totiž žaloba podaná za účinnosti Civilného sporového poriadku (vo veciach na ktoré poukazovali žalovaní podľa Občianskeho súdneho poriadku) a sudy nižších inštancií ju správne z hľadiska jej prípustnosti posudzovali podľa § 137 písm. d) CSP.

28. Odhliadnuc od uvedeného dovolaciemu súdu je z jeho rozhodovacej činnosti známe, že otázkou nastolenou žalovanými v súvislosti s dovolacím dôvodom podľa § 421 ods. 1 CSP sa už najvyšší súd zaoberal, a to v rozhodnutí zo dňa 24. januára 2024 sp. zn. 4Cdo/238/2022 (o existencii ktorého ale dovolatelia nemohli mať vedomosť vzhľadom na čas jeho vydania) so záverom, že „osobitným právnym predpisom, z ktorého vyplýva oprávnenie žalobcu domáhať sa určenia neplatnosti kúpnej zmluvy (právnej skutočnosti) je v hmotnoprávnej rovine daného prípadu ustanovenie § 40a Občianskeho zákonníka, v spojení s ustanovením § 140 Občianskeho zákonníka“. V predmetnom rozhodnutí sa dovolací súd nestotožnil so zužujúcim výkladom ustanovenia § 137 písm. d) CSP, prezentovaným dovolateľom (argumentujúcimi v zásade tak isto ako v danej preskúmvanej veci), t. j. že oprávnenie domáhať sa určenia právnej skutočnosti (teda aj určenia neplatnosti zmluvy) musí byť v osobitnom právnom predpise výslovne (expressis verbis) vymedzené ako oprávnenie podať žalobu o neplatnosť určitého právneho úkonu/zmluvy. Dovolací súd poukázal tiež podrobne na rozhodovaciu prax súdov nižších inštancií k predmetnej problematike.

29. Ako ďalšou položenou otázkou, a to v súvislosti s dovolacím dôvodom podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP sa najvyšší súd zaoberal tým, či „...vyslovenie protiústavnosti právnej normy, menovite § 4 zákona č. 140/2014 Z.z. o nadobúdaní vlastníckeho práva k poľnohospodárskym pozemkom, nálezom Ústavného súdu (č. PL ÚS 20/2014) je dôvodom na vyslovenie neplatnosti právneho úkonu, ak tento bol uzavretý a nadobudol aj vecnoprávne účinky vkladom vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností za platnosti a účinnosti neskôr zrušenej právnej normy, pokiaľ na uzatvorenie zmluvy boli splnené zákonné podmienky podľa § 4 zákona (ktorý bol neskôr vyslovený za protiústavný)? Má nález Ústavného súdu o vyslovení protiústavnosti právnej normy účinky v začatom a neskončenom súdnom konaní ex tunc vždy alebo ich má iba v začatých a neskončených konaniach o žalobách na plnenie?

30. Z hľadiska toho ako dovolatelia formulovali otázku, ktorá podľa ich presvedčenia nebola v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte vyriešená je zrejmé, že ide o otázku procesnoprávnu (ktorej riešenie záviselo na aplikácii a interpretácii procesných ustanovení), pričom jej riešením sa už zaoberal Ústavný súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. PLz. ÚS 1/06 (a z týchto záverov aj dovolací súd vychádzal) vo svojom Zjednotení odchylných právnych názorov z 11. októbra 2006. Okrem iného uviedol, že „...hmotnoprávne účinky nálezu vo vzťahu ku konaniam, ktoré ešte neboli právoplatne skončené, nastávajú ex tunc, teda na ustanovenie zákona, ktoré bolo v nesúlade s ústavou, sa hľadí, akoby nebolo nikdy súčasťou právneho poriadku“.

31.1. V danom prípade prvoinštančný súd rozhodol vo veci samej dňa 16. apríla 2020 a odvolací súd dňa 30. marca 2022. Dňa 14. novembra 2018 Ústavný súd Slovenskej republiky vyhlásil nález sp. zn. PL. ÚS 20/2014, podľa ktorého ustanovenia čl. 1, § 4, § 5 a § 6 zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nie sú v súlade s čl. 1 od. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky. Ustanovenie právneho predpisu, ktoré nie je v súlade s ústavou, stráca účinnosť dňom uverejnenia nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (čl. 125 ods. 3, ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky). Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. novembra 2018 sp. zn. PL. ÚS 20/2014 bol zverejnený v Zbierke

zákonov Slovenskej republiky dňa 11. februára 2019. Z uvedeného je zrejmé, že v čase rozhodovania súdov oboch inštancií ustanovenia zákona č. 140/2014 Z. z. o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, na ktoré vo svojej argumentácii poukazovali žalovaní už neboli súčasťou platného právneho poriadku Slovenskej republiky a preto správne na ne odvolací súd neprihliadol v súlade s uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PLz. ÚS 1/06.

32. Vzhľadom na vyššie uvedené dospel dovolací súd k záveru, že podané dovolanie nie je dôvodné a preto ho zamietol (§ 448 CSP).

33. O nároku na náhradu trov dovolacieho konania dovolací súd rozhodol v súlade s ustanovením § 453 ods. 1 CSP v spojení s § 262 ods. 1 a zásadou úspechu žalobcu v dovolacom konaní, ktorému preto patrí nárok na náhradu trov dovolacieho konania proti žalovaným v plnom rozsahu (§ 255 ods. 1 CSP).

34. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok